

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

'i) Escola d'Infermeria

Treball final de grau

GRAU D'INFERMERIA

Escola d'Infermeria
Universitat de Barcelona

**INTERVENCIONS INFERMERES RELACIONADES AMB LA SALUT
SEXUAL I REPRODUCTIVA DELS ADOLESCENTS**

Margot Pelfort Llor

Tutora: Maribel Gonzalez Samartino/Àurea Navarro Sabaté
Àmbit Docent: Avaluació de les intervencions infermeres
Curs acadèmic 2019-20

Dedicat al meu pare, la meva mare i la meva germana.

Resum

Introducció: L'adolescència és un període de creixement en el qual es comença a desenvolupar la sexualitat en tota la seva totalitat, tant aspectes psicològics com físics. Un estat socioeconòmic deficient pot interferir negativament en la salut sexual i reproductiva (SSIR) dels adolescents, augmentant el nombre d'embarassos no desitjats, infeccions de transmissió sexual, entre d'altres. Les infermeres, com a professionals de la salut, hem d'assegurar una atenció en SSIR igualitària, equitativa, universal i de qualitat.

Objectius: Identificar les Intervencions infermeres efectives que s'estan realitzant actualment adreçades a la millora de la Salut Sexual i Reproductiva dels adolescents.

Metodologia: S'ha realitzat una revisió bibliogràfica a les següents bases de dades: PubMed, Cuiden, Cercabib, Medes, CINAHL i Biblioteca virtual en salut. S'han escollit tretze articles tenint en compte els criteris d'inclusió.

Resultats: S'han inclòs un total de tretze articles: dues revisions bibliogràfiques, dos de disseny quasi experimental, i la resta són estudis descriptius qualitius. Les intervencions infermeres sobre SSIR en adolescents van adreçades a millorar la formació sobre conductes sexuals de risc, i els resultats se centren en Malalties de transmissió sexual i embarassos adolescents.

Conclusió: Tot i l'eficàcia demostrada de les intervencions infermeres en adolescents respecte la SSIR, hi ha un ampli camí per recórrer, encara doncs les intervencions no sempre es tradueixen en una millora significativa d'hàbits i conductes sexuals adolescents de menys risc, especialment caldria posar atenció en aquells factors que aconseguixen facilitar l'accés a l'atenció de SSIR en els adolescents de renda baixa.

Paraules clau: intervencions infermeres, adolescents, salut sexual i reproductiva.

Abstract

Introduction: Adolescence is a period of growth in which sexuality begins to develop in its entirety, both psychological and physical. Poor socioeconomic status can adversely affect adolescents' sexual and reproductive health (SARH), increasing the number of unwanted pregnancies, sexually transmitted infections, and more. Nurses, as health professionals, need to ensure equal, equitable, universal and quality in sexual and reproductive care.

Objective: To identify the effective nursing interventions that are currently being carried out to improve adolescents' Sexual and reproductive health.

Methodology: A literature review has been performed on the following databases: PubMed, Cuiden, Cercabib, Medes, CINAHL and Biblioteca Virtual en salud. Thirteen articles were chosen based on the inclusion criteria.

Results: A total of thirteen articles were included: two literature reviews, two of almost experimental design, and the rest were qualitative descriptive studies. SARH nursing interventions in adolescents are aimed to improving risky sexual behavior training, and the results are focused on Sexually Transmitted Diseases and teen Pregnancy.

Conclusions: The efficacy of SARH nursing interventions on adolescent is proved. However, because interventions do not always translate into significant improvement in less risky adolescent sexual behaviors, especially care should be taken in those factors who are able to easily access SARH care for low-income adolescent.

Keywords: nursing interventions, adolescence, sexual and reproductive health.

ÍNDEX

Pàgina

1.	Introducció	1
1.1.	Salut sexual i reproductiva	1
1.2.	Adolescència	1
1.3.	Comportaments dels adolescents respecte la sexualitat	2
1.4.	Desigualtats en salut	2
1.5.	Desigualtats en Salut Sexual i Reproductiva	3
1.6.	Abordatge d'infermeria en salut sexual i reproductiva	3
2.	Objectius	5
2.1.	Objectiu general	5
2.2.	Objectius específics	5
3.	Metodologia	5
3.1.	Bases de dades	5
3.2.	Paraules clau	7
3.3.	Criteris d'inclusió i exclusió	7
3.4.	Selecció d'articles	8
3.5.	Gestors bibliogràfics	13
3.6.	Dimensions a estudiar	13
4.	Resultats	14
5.	Discussió	17
5.1.	Intervencions adreçades a disminuir ITS i conductes de risc	17
5.2.	Intervencions d'acompanyament als embarassos adolescents en poblacions de renda baixa	18
5.3.	Eficàcia de les intervencions infermeres de SSIR en adolescents	20
5.4.	Limitacions de l'estudi	22
5.5.	Propostes de millora de les intervencions infermeres adreçades a SSIR	22
6.	Conclusió	24
7.	Pla de difusió	26
8.	Bibliografia	27

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Salut sexual i reproductiva

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS), entenem salut sexual i reproductiva (SSIR) com a l'estat general de benestar físic, mental i social, i no la simple absència de malaltia en els aspectes relacionats amb els sistemes reproductius, funcions i processos, i la sexualitat dels individus. Requereix un enfocament positiu i respectuós, on les dones i els homes tinguin la possibilitat d'obtenir plaer i experiències sexuals segures, lliures de coerció, discriminació i violència, així com la possibilitat de tenir fills quan un desitgi. Inclou la lliure elecció de mètodes de control de la fertilitat segurs, eficaços, assequibles i acceptables. És important que puguin elegir tenir accés als serveis de salut adequats que permetin a les dones obtenir un seguiment del seu embaràs, i que ofereixin a les parelles l'oportunitat de tenir un fill sa¹.

La salut sexual i reproductiva es manté present a totes les etapes de la vida de les persones, abordant aspectes tan psicològics, emocionals, físics i socials, essent essencial per tal d'assolir una salut mental i física.

1.2. Adolescència

L'adolescència és el període de creixement i desenvolupament humà que es produeix després de la infància i abans de l'edat adulta, entre els 10 i 19 anys. Es tracta d'una de les etapes de transició més importants en la vida de l'ésser humà, que es caracteritza per un ritme accelerat del creixement condicionat per diferents processos biològics. La pubertat és la transició d'infància a adolescència. (Organització Mundial de la Salut, OMS) ².

Durant aquest període es duen a terme diversos canvis físics i hormonals, i per tant, un creixement de pes, altura, massa corporal i musculatura. Aquestes modificacions es relacionen amb els canvis de tipus sexual, iniciant el creixement dels genitals i pèl púbic. En el cas del sexe masculí, comença la producció d'espermatozous. En el cas del sexe femení, les mames es desenvolupen, i entre els 9-15 anys apareix la primera menstruació o menarquia.

1.3. Comportaments dels adolescents respecte la sexualitat

Tal com s'ha esmentat, l'adolescència és una etapa de canvis físics, socials, psicològics i afectius. Aquesta seqüència de modificacions pot alterar la percepció de risc dels joves, essent més vulnerables a realitzar conductes perjudicials per a la seva salut. La curiositat, la gratificació immediata, o la cerca de vivències arriscades poden ser causes per les quals són més propensos a realitzar conductes de risc.

Un dels canvis més rellevant en aquest període és el descobriment de la sexualitat, una etapa d'autoconeixement nou que desenvolupen els adolescents.

El 2012, l'informe FRESC³, va fer un estudi per conèixer els comportaments i actituds dels adolescents relacionats en diferents aspectes de la salut, un dels quals era la sexualitat. Es va observar una disminució notable de l'ús del preservatiu, i un augment del percentatge d'adolescents que no utilitzaven cap mètode anticonceptiu, i per tant, un increment del risc de patir una infecció de transmissió sexual (ITS), i embarassos no desitjats (a partir d'ara anomenats ENO)³. Altres estudis fan referència a les conductes de risc dels adolescents que poden tenir conseqüències en SSIR, com per exemple l'estudi realitzat a la ciutat de Cali, amb l'objectiu de trobar una relació entre l'autoeficàcia, l'autoconcepte i les conductes sexuals en adolescents d'entre 14 i 18 anys. Es van evidenciar com a conductes sexuals de risc principals: no utilitzar preservatiu, l'inici primerenc de les relacions sexuals, i tenir relacions sexuals sota l'efecte de substàncies psicoactives⁴.

1.4. Desigualtats en salut

Podem definir desigualtats en salut *“aquelles diferències en salut injustes i evitables, entre grups poblacionals definits social, econòmica, demogràfica i geogràficament.*

*Són el resultat de les diferents oportunitats i recursos relacionats amb salut, que tenen les persones en funció de la seva classe social, sexe, territori o ètnia, que es tradueix en un estat de salut pitjor als col·lectius socialment menys afavorits*⁶.

Aquestes diferències en salut fan referència a la distribució de factors de risc, la presència de malalties, causes de mortalitat i altres aspectes relacionats amb la salut⁵.

Segons Margaret Whitehead, encarregada de la investigació dels determinants socials en la salut, *per definir una variació en salut com a desigualtat, han de coincidir tres aspectes distintius: ser sistemàtics, tenir origen social, i ser injustos*⁶.

1.5. Desigualtats en salut sexual i reproductiva

Els factors socioeconòmics desfavorits dels individus influeixen directe o indirectament en el seu estat de salut, i per tant, suposen una conseqüència negativa respecte a la salut sexual i reproductiva. Diversos estudis han confirmat que el col·lectiu més vulnerable a patir desigualtats en SSIR són les dones amb condicions socioeconòmiques menys benestants⁶. Diferents barreres impedeixen que aquest col·lectiu pugui accedir de manera igualitària i equitativa els serveis de salut, sobretot en aquest cas de SSIR, a l'Atenció Primària. Barreres lingüístiques, estructurals (falta de transport, de temps), d'informació o psicosocials en formen part⁷.

És important destacar també que tot i les iniciatives polítiques i socials que es realitzen arreu del món per integrar la població immigrant, no s'ha impedit que aquest grup no pateixi de les desigualtats en salut, especialment en SSIR⁷.

1.6. Abordatge d'infermeria en salut sexual i reproductiva

Segons el Model de Promoció de la Salut (MPS) de Nola Pender⁸, les infermeres, com a professionals de la salut han d'oferir a la població una educació sanitària de qualitat, amb l'objectiu de promoure hàbits i conductes saludables.

El concepte promoció de salut, inclou una atenció adequada i eficaç respecte la sexualitat i la salut reproductiva dels individus, que, com s'ha esmentat anteriorment, és un aspecte essencial per assolir el benestar general de la persona. Per tant, les infermeres han d'incloure l'educació sexual en l'educació per la salut (EPS)⁹ i assegurar l'atenció en SSIR, de manera universal, igualitària i equitativa.

Segons l'informe de Vigilància epidemiològica de les ITS a Catalunya (2018)¹⁰, entre l'any 2014 i 2018 el número de casos d'ITS ha augmentat de manera significativa, per sobre del 20% interanual per la gonocòccia i la clamídia, i entorn el 10% interanual per la sífilis.

També observem un augment d'herpes simples i els valors de *Trichomonas* vaginals del 2018 són el doble que el 2014. El 44% del total de casos de clamídia el 2018 eren menors de 25 anys. El número de casos diagnosticats d'ITS ha augmentat exponencialment en els darrers anys, destacant l'increment en la població jove entre 15 i 24 anys. A més, els casos diagnosticats d'ITS entre els immigrants continuen superiors als d'altres poblacions.

La mitjana d'edat dels casos va ser de 28 anys. El 43% del total de casos notificats al 2018 tenien entre 25-39 anys, un 44% eren menors de 25 anys.

Donada la situació actual, la pregunta de recerca que em plantejo a l'inici d'aquest estudi és la següent: Les intervencions infermeres actuals en adolescents respecte a la SSIR, són eficaçes i obtenen resultats rellevants en la salut?.

2. OBJECTIUS

2.1. Objectiu general

Identificar les Intervencions infermeres efectives que s'estan realitzant actualment adreçades a la millora de la Salut Sexual i Reproductiva dels adolescents.

2.2. Objectius específics

- Determinar Intervencions infermeres adreçades a disminuir les ITS i conductes de risc.
- Determinar Intervencions infermeres d'acompanyament als embarassos adolescents en poblacions de renda baixa.
- Avaluar l'eficàcia de les intervencions infermeres de SSIR en adolescents.

3. METODOLOGIA

3.1. Bases de dades

Per aquest estudi s'han utilitzat varies bases de dades en la cerca d'articles i informació. Les bases de dades són les següents:

Bases de dades a nivell internacional

PubMed-Medline: és la base de dades de referències bibliogràfiques més utilitzada en l'àmbit internacional sobre aspectes mèdics i biomèdics. Comprèn més de 30 milions de cites de MEDLINE i revistes de ciència, a més de donar accés a llocs web de gran rellevància i enllaços a recursos de biologia molecular¹¹. PubMed és un recurs de lliure accés que no només permet realitzar una cerca senzilla, sinó també consultes complexes mitjançant les funcions de cerca per camps, amb conceptes MeSH o amb límits¹².

CINAHL: és una eina d'investigació per a professionals de la salut, especialment professionals d'infermeria. Els usuaris tenen accés a textos complets de les revistes més rellevants en l'àmbit científic, així com processos de cures basats en l'evidència. Inclou 50 especialitats d'infermeria, patologies del llenguatge, nutrició, medicina, etc.¹³

Bases de dades a nivell nacional

Cercabib: és una eina del CRAI de la Universitat de Barcelona amb la qual es poden fer cerques bibliogràfiques a les fonts del CRAI. Disposa de llibres, revistes, articles de revistes, tesis i audiovisuals, independentment de si són recursos en paper o en format electrònic ¹⁴.

Cuiden: consisteix en una base de dades d'Infermeria de la Fundació Índex, que integra referències bibliogràfiques així com el resum de l'autor i l'accés al text complet. Inclou producció científica sobre les Cures en salut tant en l'àmbit assistencial, com el de promoció de la salut.

A més conté articles de revistes científiques, llibres, monografies i altres materials no publicats que han sigut avaluats prèviament per un comitè d'experts¹⁵.

Biblioteca virtual en salut: és un espai que integra fonts d'informació en salut que promou l'accés a informació científica i tècnica en anglès, portuguès i castellà. Conté la cerca avançada i interpretació amb DeCS/MeSH, i està composta per bases de dades com LILACS, MEDLINE i altres tipus de fonts d'informació com recursos educacionals oberts, llocs web i esdeveniments científics ¹⁶.

Medes: és una iniciativa de la Fundació Lily, amb l'objectiu de promoure l'ús de la llengua castellana per la transmissió de coneixement científic i de ciències de la salut en particular, tant per la divulgació científica com social. La base de dades recull referències des del 2001, en revistes sobre Biomedicina i Ciències de la salut editades a Espanya o a països castellanoparlants ¹⁷.

3.2. Paraules clau

Per realitzar la recerca bibliogràfica s'han utilitzat les paraules clau següents:

Idioma	Paraules clau
Anglès	"Nursing", "Sexual health", "Adolescence", "Sex education", "Adolescent", "Socioeconomic factors", "Sexuality", "Sexual Transmitted Diseases"
Castellà	"Enfermería", "Salud sexual", "Desigualdades"
Català	"Infermeria", "Adolescència"

S'ha aplicat l'operador booleà AND per realitzar la cerca, i s'han combinat les paraules clau de les formes següents:

- "Nursing" AND "sexual health" AND "adolescence"
- "Nursing" AND "adolescence"
- "Nursing" AND "sex education" AND "adolescence"
- "Sexual health" AND "socioeconomic factors"
- "Nursing" AND "adolescent"
- "Sexual Transmitted Diseases" AND "sexuality"
- "Enfermería" AND "salud sexual"
- "Enfermería" AND "adolescentes"
- "Enfermería" AND salud sexual AND "adolescentes"
- "Salud sexual" AND "adolescentes"
- "Infermeria" AND "adolescència"

3.3. Criteris d'inclusió i exclusió

Els criteris d'inclusió utilitzats en aquest estudi són: articles amb temàtica d'intervencions infermeres en l'àmbit de SSIR en adolescents, la seva repercussió i eficàcia i la relació que tenen l'estat socioeconòmic i el nivell de salut. S'han inclòs articles dels últims deu anys (per ampliar la cerca), escrits en qualsevol idioma, preferentment català, castellà i anglès.

Els criteris d'exclusió són tots aquells articles que no inclouen un enfocament des del punt de vista de la infermeria, o tota temàtica fora de SSIR, i el rang d'edat sigui superior als vint-i-cinc anys.

3.4. Selecció d'articles

A continuació s'explicarà les combinacions que s'han utilitzat per la cerca bibliogràfica, així com les bases de dades referents i els articles resultants de la cerca. S'ha utilitzat el diccionari de sinònims MeSH per tal d'indexar els articles a la base de dades de PubMed.

PubMed

Paraules clau	Articles obtinguts	Articles seleccionats
"Nursing" AND "sex education" AND "adolescent"	270	1
"Sexual health" AND "socioeconomic factors"	37	0
"Nursing" AND "adolescent"	240	2

CINAHL

Paraules clau	Articles obtinguts	Articles seleccionats
"Sexual health" AND "adolescence" AND "nursing"	161	1
"Sexual health" AND "adolescence" AND "low-income"	109	0
"Sexual health" AND "nursing" AND "inequalities"	6	0

Cercabib

Paraules clau	Articles obtinguts	Articles seleccionats
“Nursing” AND “sexual health” AND “adolescence”	16	2
“Nursing” AND “adolescence”	55	0
“Sexual transmitted diseases” AND “sexuality”	45	1
“Enfermería” AND “salud sexual	532	2
“Enfermería” AND “adolescentes”	474	0

Cuiden

Paraules clau	Articles obtinguts	Articles seleccionats
“Enfermería” AND “adolescentes”	53	1
“Enfermería” AND “salud sexual” AND “adolescentes”	22	0
“Salud sexual” AND “adolescentes”	52	0

Medes

Paraules clau	Articles obtinguts	Articles seleccionats
“Salud sexual” AND “Desigualdades” AND “Adolescentes”	1	0
“Enfermería” AND “Salud sexual” AND “Adolescentes”	28	1

Biblioteca virtual en salud (LILACS)

Paraules clau	Articles obtinguts	Articles seleccionats
“Enfermería” AND “salud sexual” AND “adolescentes”	94	2
“Enfermería” AND “Adolescentes” AND “Desigualdades” AND “Salud sexual”	10	0

Finalment s’han escollit un total de **tretze articles** per a la revisió bibliogràfica: dos amb portuguès, sis amb anglès i cinc amb castellà.

S’han classificat els articles escollits segons el grau de compliment en els diferents objectius plantejats.

En el primer grup, trobem els objectius que fan referència al següent objectiu específic:

Determinar les Intervencions infermeres adreçades a disminuir les ITS i conductes de risc.

Bases de dades	Títol	Autor	Any de publicació	Tipus d'estudi
CINAHL	O pensamento complexo subsidiando estratégias de cuidados para a prevenção das dst/aids na adolescência ¹⁸	Silva Í, De Sousa F, Da Silva M, Da Silva T i Leite J	2015	Estudi qualitatiu
Medes	Evaluación pre-post intervención de los conocimientos de infecciones de transmisión sexual en adolescentes ¹⁹	Tena A, García Hernández D, Blázquez Gómez C, Blanco P, et alt.	2019	Estudi quasi-experimental

Cercabib	Intervenciones de enfermería en la educación sexual en adolescentes: una revisión de la literatura ²⁰	Hernández López L	2019	Revisió bibliogràfica
----------	--	-------------------	------	-----------------------

En el segon grup, trobem els articles que responen al següent objectiu:
Determinar les Intervencions infermeres d'acompanyament als embarassos adolescents en poblacions de renda baixa

Bases de dades	Títol	Autor	Any de publicació	Tipus d'estudi
Biblioteca virtual en salud	Práctica de enfermeras en la promoción de la lactancia materna de adolescentes brasileñas ²¹	Candido Garcia Leal C, De oliveira Fonseca Machado M, Camargo Quialheiro de Oliveira L, dos Santos Monteiro J, et al.	2016	Estudi descriptiu qualitatiu
PubMed	Predictors of nurses' and midwives' intentions to provide maternal and child healthcare services to adolescents in South Africa ²²	Jonas K, Reddy P, van den Borne B, Sewpaul R, et al.	2016	Estudi descriptiu-qualitatiu
PubMed	Nurses' perception of the multidisciplinary team approach of care for adolescent mothers and their children in Ugu, KwaZulu-Nata ²³	Govender D, Naidoo S i Taylor M.	2019	Estudi qualitatiu-descriptiu
Biblioteca virtual en salud	Consejería en Salud Sexual y Reproductiva, estrategia educativa de enfermería para reducir riesgos en adolescentes embarazadas ²⁴	Tapia-Martínez H, Jiménez-Mendoza A i Pérez-Cabrera.	2019	Disseny quasi-experiment al.

Per últim, els articles que fan referència al darrer objectiu:

Avaluar l'eficàcia de les intervencions infermeres de SSIR en adolescents

Bases de dades	Títol	Autor	Any de publicació	Tipus d'estudi
Cercabib	Intervenciones de enfermería en la educación sexual en adolescentes: una revisión de la literatura ²⁰	Hernández López L	2019	Revisió bibliogràfica
	Critical caring theory and public health nursing advocacy for comprehensive sexual health education ²⁵	Elizabeth Dickson E i Lobo M.	2018	Estudi descriptiu-qualitatiu.
	Una manera diferente de abordar la sexualidad, la contracepción y la prevención de infecciones de transmisión sexual desde la escuela en la Costa da Morte ²⁶	Luces Lago A.M, Porto Esteiro M, Mosquera Pan L, Tizón Bouza E.	2015	Estudi descriptiu amb tall transversal
	Pathways to Competence in Sexual and Reproductive Health Care for Advanced Practice Nurses ²⁷	Simmonds K, Hewitt C, Aztlan E i Skinner E.	2017	Observacional-descriptiu
	Enfermería y la salud sexual en la adolescencia ²⁸	Cabanillas de Oyagüe J	2018	Revisió bibliogràfica
PubMed	Listening for commissioning: A participatory study exploring young people's experiences, views and preferences of school-based sexual health and school nursing ²⁹	Aranda K, Coleman L, Sherriff N, Cocking C, et al.	2018	Estudi qualitatiu-descriptiu.
Cuiden	Saúde sexual e reprodutiva dos adolescentes: percepções dos profissionais em enfermagem ³⁰	Dutra Sehnem G, Tarasuk Trein Crespo B, Mendes Lipinski J, Cammarano Ribeiro A, et al.	2019	Estudi qualitatiu-descriptiu

3.5. Gestors bibliogràfics

Tota la informació i articles seleccionats han estat gestionats mitjançant el gestor bibliogràfic Mendeley, un sistema per emmagatzemar documents a través de la seva importació directa des de les bases de dades utilitzades (PubMed, Cuiden, Lilacs, etc). Dins Mendeley, s'han distribuït els articles en format PDF en diferents carpetes segons la base de dades la qual pertanyen i les paraules clau utilitzades.

A més, la bibliografia s'ha citat a través de Mendeley segons la normativa Vancouver.

Gràcies al Servei Intermediari d'accés a Recursos Electrònics (SIRE), un servei contractat per la Universitat de Barcelona, s'ha pogut accedir gratuïtament a molts articles que demanaven una subscripció prèvia.

3.6. Dimensions a estudiar

A partir dels objectius plantejats, la informació dels articles serà seleccionada tenint en compte les següents dimensions escollides per l'estudi:

- Intervencions infermeres en SSIR a adolescents
- Eficàcia de les intervencions infermeres
- Les desigualtats en salut existents en SSIR
- La complexitat de la SSIR dels adolescents
- Factors de risc a l'adolescència

4. Resultats

Acrònims:

Rb= Revisió bibliogràfica

Quali= Estudi qualitatiu

Des= Estudi descriptiu

Obs= Estudi observacional

Quasi= disseny quasiexperimental

Objectiu 1: Determinar les Intervencions infermeres adreçades a disminuir les ITS i conductes de risc.

Autor, Any, País	Tipus d'article	Subjectes/Àmbit	Variables/Dimensions/ Instruments/ Intervenció	Resultats	Conclusions
Silva Í, De Sousa F, Da Silva M, Da Silva T i Leite J. ¹⁸ 2015 Brasil	Quali	15 infermeres	Entrevista semiestructurada realitzada de gener a agost de 2012 i gravada en mitjans digitals.	Tenir en compte la complexitat de les estratègies d'atenció cap als adolescents és vital per tal de considerar totes les múltiples dimensions involucrades en el seu procés de salut-malaltia, especialment en la sexualitat	S'han d'establir intervencions capaces de permetre als adolescents reconèixer els riscos que comporten les pràctiques sexuals insegures. És inviable donar una atenció multidimensional sense considerar la influència de la família i la cultura de l'adolescent.
Tena A, García Hernández D, Blázquez Gómez C, Blanco P, et al. ¹⁹ 2019 Espanya	Quasi	Joves entre 15-24 anys de la ciutat de Barcelona. Infermeres que realitzen educació sexual.	Qüestionaris pre i post intervenció a les infermeres Enquestes de satisfacció als adolescents. Variables: -ITS -Relacions sexuals -Anticoncepció -Consum de drogues	La percepció de risc davant conductes en les quals pot haver contagi augmenta després de rebre la intervenció i educació en salut per part dels professionals sanitaris. S'ha de tenir en compte la percepció de risc dels adolescents depenen d'aspectes com el gènere, el país de procedència o la cultura.	L'augment d'informació sobre ITS també influeix en realitzar pràctiques més responsables, i el coneixement de l'existència del servei sanitari facilita la detecció precoç.
Hernández López L ²⁰ 2019 Espanya	RB	7 estudis que mostren les intervencions infermeres en educació sexual.	Conèixer les intervencions infermeres que es realitzen en adolescents sobre SSIR.	Destaca que l'ús de materials audiovisuals, realitzar obres teatrals, qüestionaris per comprovar els coneixements previs i postintervenció i l'ús d'urnes aconseguir un millor resultat, augmentant els coneixements dels adolescents sobre SSIR. S'ha de tenir en compte que l'educació sexual s'hauria de dur a terme abans de començar a mantenir relacions sexuals, ja que així s'eviten els possibles factors de risc.	L'ús de materials addicionals per l'educació sexual facilita l'aprenentatge dels adolescents.

Objectiu 2: Determinar les Intervencions infermeres d'acompanyament als embarassos adolescents en poblacions de renda baixa.

Candido Garcia Leal C, De oliveira Fonseca Machado M, Camargo Quialheiro de Oliveira L, dos Santos Monteiro J, et al. ²¹ 2016 Brasil	Des-Quali	12 infermeres	Entrevistes semiestructurades i observació.	És necessari que el servei de salut garanteixi un espai on les pacients es puguin sentir acompanyades i no excloses del sistema de salut. Això implica respectar les limitacions i coneixements previs de les adolescents, i conèixer el seu entorn social i experiències de la seva realitat.	És important una educació permanent a les adolescents embarassades sobre lactància materna, per tal d'assegurar una atenció integral per part de les infermeres.
Jonas K, Reddy P, van den Borne B, Sewpaul R, et al. ²² 2016 Sud Àfrica	Des-Quali	190 infermeres i matrones.	Enquesta transversal. Variables: -Demografia -Coneixement de l'atenció maternoinfantil - Serveis de planificació familiar -Autoeficàcia amb serveis d'atenció maternoinfantil i familiar	Una millora de la qualitat d'aquests serveis n'augmentaria l'ús per part dels adolescents, obtenint millors resultats de la salut infantil i reduint la morbiditat i mortalitat maternoinfantil. Destacar que tot hi haver acords per interrompre l'embaràs voluntàriament, existeixen actituds negatives per part de les infermeres respecte a l'avortament en molts països de l'Àfrica subsahariana, creant una barrera en l'atenció als adolescents.	Existeix la necessitat de millor l'autoeficàcia de les infermeres en els serveis de SSIR a adolescents de Sud Àfrica.
Govender D, Naidoo S i Taylor M. ²³ 2019 Sud Àfrica	Des-Quali	24 infermeres que treballen amb embarassades i mares adolescents	Entrevistes semiestructurades.	Les necessitats de SSIR de les mares adolescents inclouen accés a l'anticoncepció, el tractament d'ITS i la prevenció de l'embaràs repetit, així com els serveis d'atenció psicosocial i de violència, de pobresa i depressió. Aquest estudi afirma que l'accés a aquests serveis millora l'estat de salut de les adolescents, sempre i quan la informació clínica personalitzada s'adapti a les seves necessitats.	L'embaràs adolescent es considera un embaràs d'alt risc, i per tant un diagnòstic precoç de les complicacions són importants pels resultats de la salut maternoinfantil.
Tapia-Martínez H, Jiménez-Mendoza A i Pérez-Cabrera ²⁴ 2019 Mèxic	Quasi	170 adolescents embarassades.	Dos sessions d'educació sexual de dos hores cada una.	Aquest estudi va evidenciar que les adolescents embarassades presenten un nivell socioeconòmic baix, que agreuja encara més el seu estat de salut. La intervenció educativa d'infermeria té un efecte positiu en l'adolescent, reduint el risc a patir complicacions durant el part, el postpart i al noutat.	És important que les infermeres com a professionals de la salut realitzin una atenció integral a les adolescents embarassades, ja que estant en una situació de vulnerabilitat i la prevenció i educació pot ser la intervenció més eficaç.
Objectiu 3: Avaluar l'eficàcia de les intervencions infermeres de SSIR en adolescents					
Hernández López L ²⁰ 2019 Espanya	RB	7 estudis que mostren les intervencions infermeres en educació sexual.	Conèixer les intervencions infermeres que es realitzen en adolescents sobre SSIR.	Destaca que l'ús de materials audiovisuals, realitzar obres teatrals, qüestionaris per comprovar els coneixements previs i postintervenció i l'ús d'urnes aconsegueixen un millor resultat, augmentant els coneixements dels adolescents sobre SSIR. S'ha de tenir en compte que l'educació sexual s'hauria de dur a terme abans de començar a mantenir relacions sexuals, ja que així s'eviten els possibles factors de risc.	L'ús de materials addicionals per l'educació sexual facilita l'aprenentatge dels adolescents.

Elizabeth Dickson E i Lobo M. ²⁵ 2018 Estats Units	Des-Quali.	Infermeres	Teoria basada en l'evidència. L'objectiu és millorar l'atenció infermera en base a la teoria de la cura crítica.	Un embaràs no desitjat en adolescents amb condicions socioeconòmiques desiguals pot agreujar la seva situació. Garantir que les escoles ofereixin atenció infermera pot disminuir les conductes sexuals de risc.	La teoria de la cura crítica reflecteix el treball solidari de les infermeres per tal de millorar la situació dels adolescents que pateixen injustícies socials, i evitar que influèncin negativament la seva sexualitat.
Luces Lago A.M, Porto Esteiro M, Mosquera Pan L, Tizón Bouza E. ²⁶ 2015 Espanya	Des	115 alumnes de 2n i 3r de la ESO de la comarca de Costa da Morte	Dos sessions amb intervenció educativa. Variables a estudiar: -Bloc de sexualitat -Bloc d'anticoncepció -Bloc ITS	Els adolescents coneixen la majoria de mètodes anticonceptius, encara que no tenen clara la informació. Hi ha un dèficit important de coneixements respecte les ITS, els joves no coneixen els signes i símptomes, les mesures de prevenció i els mecanismes de transmissió. A posteriori a l'educació sexual implantada per infermeres i matrones, els joves tenen un coneixement més real respecte la sexualitat, les ITS i l'anticoncepció.	La infermera té un paper clau com a impulsor d'actituds positives en la salut sexual dels joves. És fonamental l'adquisició de coneixements respecte la sexualitat.
Simmonds K, Hewitt C, Aztlan E i Skinner E. ²⁷ 2017 Estats Units	Obs-Des	Infermeres de pràctica avançada.	Discussió sobre el futur de la infermeria de pràctica avançada en SSIR.	La disminució del nombre d'infermeres especialitzades en SSIR ha tingut conseqüències negatives en la població, especialment la de renda baixa.	Tenint en compte que l'atenció mèdica actualment tendeix a un enfocament des de l'atenció primària, la SSIR ha de ser una prioritat pels professionals de la salut. Les infermeres de pràctica avançada han de liderar l'atenció en SSIR de qualitat per tal de continuar augmentant el coneixement de la població.
Cabanillas de Oyagüe J. ²⁸ 2018 Espanya	RB	22 articles inclosos dins els criteris d'inclusió.	Conèixer la SSIR dels adolescents, i les cures d'infermeria encaminades a millorar-la.	Les pràctiques de risc dels adolescents augmenten a conseqüència de la falta de coneixements sobre la SSIR, i és responsabilitat dels professionals de salut, especialment infermeria, intervenir sobre aquesta problemàtica.	Promoure conductes saludables als adolescents mitjançant l'educació sanitària ha de ser una prioritat per les infermeres.
Aranda K, Coleman L, Sherriff N, Cocking C, et al. ²⁹ 2018 Anglaterra	Des-Quali	15 grups amb joves de 11 a 19 anys a una regió d'Anglaterra.	Qüestionaris Variables: -Opinions i preferències en la infermeria escolar.	L'educació sexual que les infermeres donaven a les escoles es considerava ineficaç o inapropiada, de manera que el paper de la infermera en la promoció de la salut era invisible pels joves. Remarcar que les causes més rellevants per les quals no utilitzaven el servei d'infermeria són: falta de coneixement sobre el servei, vergonya, privacitat i l'anonimat.	La Infermera escolar es considera ineficient i sense repercussions en la salut dels adolescents.
Dutra Sehnem G, Tarasuk Trein Crespo B, Mendes Lipinski J, Cammarano Ribeiro A, et al. ³⁰ 2019 Brasil	Des-Quali	Nou infermeres vinculades a les estratègies de salut familiar d'un municipi del sud de Brasil	Entrevistes semiestructurades de 30 minuts. Variables d'estudi: -SSIR -Adolescents -AP	Aquest estudi demostra que els adolescents presenten un nivell molt baix d'informació sobre la SSIR a conseqüència de la falta d'atenció amb enfocament holístic per part dels professionals de salut. Les infermeres han de realitzar estratègies que facilitin als joves a acostar-se als serveis de salut, per tal d'aconseguir el seu autoconeixement i a la seva autocura respecte a la SSIR.	S'ha d'entendre la SSIR de l'adolescent més enllà del procés biològic, així com una construcció sociocultural. Aquest estudi presenta implicacions per la pràctica, ja que busca millorar l'enfocament d'atenció i promoció de la salut perquè les necessitats dels adolescents quedin cobertes a l'Atenció Primària.

5. Discussió

El paper d'infermeria durant l'adolescència és essencial per garantir un bon desenvolupament i adaptació a tots els canvis que aquesta etapa comporta. A conseqüència de l'inici precoç de les relacions sexuals, la SSIR dels adolescents des de l'Atenció Primària ha de ser una prioritat per l'atenció integral d'aquests.

En el present treball s'han escollit 13 articles amb els quals es demostra que l'educació sobre sexualitat per part de les infermeres, disminueix les conductes de risc que poden comportar a embarassos no desitjats, ITS o altres complicacions. La presa de decisions basades en una informació clara i concisa és directament beneficiosa per la salut dels joves.

5.1. Intervencions adreçades a disminuir ITS i conductes de risc

Hi ha diversos estudis, com el de *Tena i col.laboradors (2019)*¹⁹, que demostren que la intervenció basada en l'educació sexual, i el coneixement del servei de suport a la SSIR adreçat a joves, facilita la detecció precoç de conductes de risc entre adolescents. Una bona informació es tradueix en comportaments sexuals responsables i de menys risc¹⁹.

L'estudi de *Silva i col.laboradors (2017)*¹⁸, realitzat a la ciutat de Rio de Janeiro fa èmfasi a la necessitat d'enfortir les polítiques públiques per la salut dels adolescents, especialment en el context de la sexualitat. També destaca la importància d'assolir la problemàtica de les ITS en adolescents de manera multidisciplinària, treballant conjuntament amb tots els membres de l'equip sanitari.

En treball de final de grau de *Hernández López (2019)*²⁰ es citen varies intervencions infermeres en l'àmbit escolar amb l'objectiu d'augmentar el coneixement sobre ITS i les conductes de risc relacionades. Aquest estudi conclou que la informació sobre SSIR que es dona durant l'adolescència és molt escassa, i els joves no prenen consciència dels efectes negatius que pot comportar realitzar conductes sexuals de risc.

Així i tot el treball cita diverses estratègies d'actuació, i en tots els casos la intervenció infermera incrementa els coneixements sobre sexualitat dels joves, i per tant té un impacte positiu en la salut d'aquest col·lectiu. La comparació de les respostes pre intervenció i post intervenció és de notable significat, demostrant que l'educació sexual és eficient. Per tant, els programes d'infermeria escolar han de ser les principals estratègies per incidir en la sexualitat dels joves, creant un ambient confidencial i segur perquè puguin expressar les seves inquietuds.

A l'estudi de *Simmonds i col·laboradors (2017)*²⁷, es comenta que la disminució d'infermeres especialitzades en SSIR ha tingut conseqüències negatives en el nivell de salut dels adolescents, i això afectaria directament i, especialment els de renda baixa, que ja presenten altres problemàtiques associades. Per tant, l'actuació infermera té un pes molt important en la salut dels adolescents, i des de l'AP s'ha de promoure l'autonomia i coneixements d'aquesta població

5.2. Intervencions d'acompanyament als embarassos adolescents en poblacions de renda baixa

Quan parlem d'intervencions infermeres de suport a embarassos no desitjats, habitualment ja es dona per fet que ens estem referint a embarassos entre joves de rendes baixes. Així doncs, es considera la renda baixa com el factor principal de risc en la SSIR. L'article de *Garcia Leal i col·laboradors (2016)*²¹, proposa una atenció als adolescents que inclou la valoració prèvia de l'entorn familiar i social, i el respecte de les seves limitacions i coneixements previs. Les participants d'aquest estudi afirmen que algunes adolescents se sentien incòmodes en assistir a sessions grupals amb mares adultes, i per tant el servei no s'adaptava a les seves necessitats. Un canvi de paradigma conduiria les intervencions a una atenció personalitzada, aconseguint una millora de la satisfacció de les pacients. En el cas de joves de rendes baixes, aquesta proposta facilitaria el coneixement de la persona en la seva totalitat.

La *teoria de la cura crítica (2018)*²⁵ proposa un programa d'atenció infermera a les escoles, especialment a les comunitats que s'enfronten a condicions socioeconòmiques desfavorides.

Un embaràs no desitjat d'un adolescent que ja pateix desigualtats socials, pot agreujar la seva situació, fomentant l'abandonament dels estudis. Assegurar l'educació sexual i reproductiva a les escoles, efectivament reduirà les conductes de risc i esdevindrà un impacte positiu per la salut dels adolescents.

A més, segons l'article *Tapia-Martínez H, Jiménez-Mendoza A i Pérez-Cabrera (2019)*²⁴, les adolescents embarassades prenen més consciència davant situacions de risc després d'haver estat prèviament informades sobre sexualitat i els seus riscos. Aquest mateix estudi demostra que les complicacions maternoinfantils (preeclàmpsia, anèmia, part prematur, etc.) disminueixen a la població que ha disposat d'un suport integral per part d'infermeria.

Alguns estudis, com el de *Jonas K i col·laboradors (2016)*²², destaquen la falta de qualitat que presenten a alguns països subdesenvolupats com Sud Àfrica, on s'han de treballar els estereotips i les actituds negatives de les infermeres, que sovint suposen una barrera a una atenció de qualitat. S'ha de fer menció que algunes cultures condemnen drets sexuals com ara l'avortament o la masturbació.

Aquest fet és un obstacle més a l'hora d'intentar acostar als adolescents a l'AP, fomentant un rebuig cap als professionals sanitaris en sentir-se estigmatitzats i jutjats.

La investigació de *Govender i col·laboradors (2019)*²³ dut a terme també a Sud Àfrica, estudia la percepció de les infermeres respecte a la salut de les embarassades i les mares adolescents. Afirmar que l'accés als serveis de salut sexual (com ara anticoncepció, prevenció d'embaràs repetit, atenció psicosocial, etc.), millora l'estat de salut de les adolescents, sempre i quan la informació clínica s'adapti a les seves necessitats.

Al voltant de 70.000 adolescents en països en via de desenvolupament moren per causes relacionades amb l'embaràs o el part (*Cabanillas, 2018*)²⁸. Prevenir un embaràs no desitjat o repetit a les noies d'aquest col·lectiu ha de ser una prioritat pels professionals, que com s'ha demostrat a Sud Àfrica, la prevenció i educació sexual és efectiva.

5.3. Eficàcia de les intervencions infermeres de SSIR en adolescents

Per comprovar l'eficàcia de la intervenció infermera, l'estudi de *Luces i col.laboradors (2015)* ²⁶ realitza un qüestionari pre i post intervenció per avaluar els coneixements dels joves. Abans de la sessió, un 46% dels enquestats creuen que la “marxa enrere” és un mètode anticonceptiu totalment fiable, un percentatge que disminueix fins al 8% post intervenció. Respecte a la infecció pel virus de la immunodeficiència humana (VIH), un 62% desconeix l'existència de detecció del virus, i al qüestionari post intervenció, un 87% coneix la possibilitat de detectar VIH. L'última pregunta sobre la idoneïtat de realitzar educació sexual des de la infància, un 78% creu que és necessària i estar a favor d'aquesta iniciativa. Finalment, després d'haver rebut el taller, un 87% estan a favor de l'educació sexual precoç.

En diversos estudis, com el de *d'Aranda i col.laboradors (2018)* ²⁹, es demana l'opinió dels adolescents envers l'atenció infermera a les escoles. Un percentatge elevat de joves creu que les intervencions són ineficients o inapropiades, i fins i tot alguns desconeixen l'existència de la infermeria escolar. L'atenció primària tendeix a ser una estratègia clau per la prevenció i educació en salut, i per tant s'haurien d'adoptar mesures per millorar aquest servei, permetent als adolescents utilitzar-lo sense barreres. També fa una crítica de les intervencions infermeres l'article de *Dutra Sehnem i col.laboradors (2019)* ³⁰, que defineixen les estratègies d'infermeria amb un enfocament reduccionista i reclama la necessitat d'abordar la sexualitat dels adolescents segons la seva experiència, buscant l'autonomia de la persona.

Destacar que per assegurar l'eficàcia de l'actuació infermera, s'ha de realitzar a priori a qualsevol conducta sexual, perquè els adolescents ja tinguin el criteri i la informació necessària per decidir ells mateixos les seves preferències (*Hernández López, 2019*) ²⁰.

El treball de final de grau de *Cabanillas (2018)* ²⁸ proposa el PIES (Programa de Intervención en la Educación Sexual), com a estratègia infermera per incrementar els coneixements dels adolescents sobre la seva salut sexual.

Coincideix amb altres estudis que l'educació sexual disminueix les conductes sexuals de risc i els joves prenen consciència de la importància de mantenir una sexualitat saludable. Destaca la necessitat d'incloure a la família en l'educació sexual dels fills, ja que sovint les ITS o l'embaràs adolescent és degut a la falta de comunicació amb els pares en l'àmbit de la sexualitat, esdevenint un tabú en moltes cases. Respecte a la població de renda baixa, fa èmfasi a què les pràctiques sexuals sense protecció en aquest col·lectiu és degut a la falta de diners per pagar els preservatius. S'hauria d'incidir especialment en facilitar qualsevol mètode anticonceptiu a tots els joves, independentment de la seva economia.

La *teoria de la cura crítica de Dickson (2018)* ²⁵, citada anteriorment, proposa una intervenció basada en la injustícia social, per tal d'eliminar tots els factors que impedeixin als adolescents marginals l'accés al servei sanitari. Aquesta teoria podria col·laborar amb altres programes proposats en els estudis anteriors, com el programa PIES²⁸, amb l'objectiu d'assolir una estratègia completa, fent especial menció als joves de barris marginals.

El treball de *Hernández López (2019)* ²⁰, citat anteriorment, fa una revisió bibliogràfica sobre els diferents mètodes de formació als adolescents mitjançant la infermera escolar. Destaca un estudi realitzat a alumnes de 6è de primària, en el qual els joves introduïren anònimament els seus dubtes sobre sexualitat en una urna, amb els quals la infermera posteriorment elaborarà un taller tenint en compte els temes més demanats. La masturbació i el pensament sexual són les preguntes més plantejades durant el taller. Utilitza material audiovisual com vídeos i il·lustracions, un mètode efectiu per tractar la sexualitat durant aquesta edat. Demostra que l'absència de preguntes sobre ITS reflecteix la necessitat d'intervenir i realitzar tallers sobre el tema. Conclou que l'ús d'urnes i assegurar la confidencialitat dels joves, permet una relació entre la infermera i els adolescents més propera, i així ells poden expressar els dubtes que tinguin sobre sexualitat sense vergonya.

També fa referència a una formació realitzada al barri del Raval de Barcelona, on hi ha un gran percentatge de població immigrant. Aquest estudi també feia ús de material audiovisual per explicar la teoria, i introdueix el factor debat per assegurar la participació dels alumnes.

Conclou que els coneixements sobre ITS pre intervenció es simplificaven només a VIH, i els resultats post intervenció mostraven un augment del nombre d'alumnes que reconeixen la gonorrea i la sífilis.

Un altre mètode d'aprenentatge citat en aquest treball és l'ús d'obres teatrals per avaluar l'adquisició de coneixements sobre sexualitat durant les formacions.

5.4. Limitacions de l'estudi

S'ha trobat escassa informació referent a les intervencions específiques per aquells adolescents amb un estat socioeconòmic desfavorable, tenint en compte que combatre les desigualtats en salut és un dels objectius principals del Sistema de Salut. Es fa molta referència a la importància d'una atenció amb un enfocament holístic i integral, però la majoria d'avaluacions mencionades no proposen estratègies individualitzades a una població amb dificultats per accedir al sistema sanitari. Aquest aspecte ha esdevingut una limitació pels propòsits d'aquest estudi.

5.5. Propostes de Millora en les intervencions Infermeres adreçades a SSIR

Després de la revisió bibliogràfica duta a terme en el present treball, es posa en manifest que hi ha un ampli camí per recórrer encara respecte a Intervencions Infermeres concretes per tal de facilitar l'accés dels joves al SSIR. Especialment caldria posar atenció en aquells factors que faciliten l'accés a l'atenció de SSIR en adolescents de renda baixa, i focalitzar els projectes en erradicar les barreres tan físiques, econòmiques i culturals. Disminuir els problemes de molta actualitat com els embarassos no desitjats en adolescents ha de ser l'objectiu principal del servei de SSIR.

La intervenció escolar també ha demostrat la seva eficàcia en diversos estudis. Els adolescents tendeixen a sentir-se més còmodes i capaços d'expressar les seves inquietuds a l'entorn escolar. Les visites a la infermera del Centre d'Atenció Primària (CAP) solen ser acompanyades dels pares i mares, dificultant tractar la sexualitat obertament. Per tant es proposa incidir sobre els programes d'educació sexual a l'escola.

També cal aprofundir en com des de l'atenció primària actualment podem actuar per tal d'incloure més a la família en l'educació sexual dels fills, doncs les estadístiques catalanes també mostren any rere any que les malalties de transmissió sexual no paren d'augmentar, aquest fet semblaria avalar que potser encara hem de plantejar que l'educació sexual continua sent un tabú en moltes cases a la societat del segle XXI.

Així doncs, respecte a la pregunta plantejada per aquest treball podem concloure que una intervenció infermera individualitzada a les necessitats dels adolescents, i basada en la promoció de l'autonomia dels joves, és efectiva i amb resultats beneficiosos per la salut sexual i reproductiva dels adolescents. Cal continuar aprofundint en aquest tipus d'intervencions per incrementar la formació en SSIR adolescent i que es tradueixi en conductes sense risc.

6. Conclusions

Pel que fa als aspectes generals, referits a l'objectiu principal d'identificar les Intervencions infermeres efectives que s'estan realitzant actualment adreçades a la millora de la Salut Sexual i Reproductiva dels adolescents, podem concloure que:

- Infermeria desenvolupa un paper clau durant l'inici de la sexualitat dels joves, essent un dels principals referents per promoure conductes sexuals saludables, lliures i segures.
- La infermera com a professional sanitari ha de comprendre l'entorn en el que viuen els adolescents, i planificar estratègies amb l'objectiu de facilitar al màxim l'atenció integral d'aquests.

Respecte als objectius específics les conclusions són les següents:

Objectiu 1 : Determinar Intervencions infermeres adreçades a disminuir les ITS i conductes de risc:

- Una intervenció infermera basada en la prevenció i l'educació sexual des de l'inici precoç de l'adolescència, disminueix notablement les conductes de risc.
- La detecció precoç de conductes de risc entre adolescents es tradueix en comportaments sexuals responsables i de menys risc.
- Els adolescents es mostren més segurs i responsables després d'haver rebut la informació clara i precisa per part del professional sanitari.
- S'ha d'assolir la problemàtica de les ITS en adolescents de manera multidisciplinària, treballant conjuntament amb tots els membres de l'equip sanitari: infermeria, medicina, psicologia, educació social, etc.

Objectiu 2: Determinar Intervencions infermeres d'acompanyament als embarassos adolescents en poblacions de renda baixa

- L'actuació infermera encara no ha tingut la seva repercussió pel que fa a la població de rendes baixes. L'evidència d'estratègies específiques per aquells joves que viuen en condicions de desigualtat socials, segueix sent insuficient i sense beneficis cap a aquest col·lectiu.

- Erradicar les desigualtats en salut ha de ser una prioritat pel sistema de salut, especialment pel que fa a la sexualitat. Les complicacions en la SSIR dels adolescents és un agreujant més a una situació ja desfavorable i complicada socialment.
- És important evitar els estereotips i els judicis de valor, ja que són una barrera més entre les adolescents embarassades i el serveis sanitaris.
- Cal desenvolupar nous plans que focalitzin el seu objectiu d'actuació en valorar i conèixer la situació socioeconòmica de la persona, per tal d'individualitzar la intervenció segons les necessitats de cadascú, entenent la sexualitat i la seva complexitat. És important no excloure els adolescents de la població, ja que sovint són els més afectats quan es tracta de la SSIR.

Objectiu 3: Avaluar l'eficàcia de les intervencions infermeres de SSIR en adolescents.

- La intervenció infermera augmenta els coneixements dels adolescents respecte la sexualitat.
- Respecte la infermera escolar, l'ús d'urnes permet assegurar la confidencialitat i facilita que els adolescents expressin els seus dubtes i sentiments sobre sexualitat. El material audiovisual també és un recurs efectiu per afavorir l'aprenentatge dels joves.
- Visibilitzar el servei de SSIR ha de ser una prioritat tant a l'atenció primària com a les escoles.
- S'ha d'incloure als familiars en l'actuació per eliminar la concepció de la sexualitat com una tema tabú.

7. Pla de difusió

Aquesta revisió bibliogràfica s'ha realitzat amb l'objectiu d'avaluar l'eficàcia de les intervencions infermeres com a proposta de possibles millores i estratègies, augmentant la qualitat assistencial de la SSIR dels adolescents.

En primer lloc, aquest treball de final de grau (TFG) s'exposarà en format póster a les presentacions de TFG de l'Escola d'Infermeria de la Universitat de Barcelona (UB) previstes a finals d'abril, a més de la possibilitat de publicar-lo al dipòsit legal de TFG de la UB.

S'escriurà un article del treball per presentar-lo a la revista online *11ª Jornadas de Enfermería Familiar y Comunitaria* i el *9º Congreso Internacional* amb el lema "*Avanzando en competencias, humanizando el cuidado*".

També es proposa publicar el treball a la revista *Metas de Enfermería*, una revista nacional de caràcter científic i divulgatiu, per tal que l'anàlisi crític argumentat prèviament arribi al màxim de professionals possible.

A més, l'Associació Espanyola de Llevadores organitza un congrés nacional del 4 al 6 de juny de 2020 a Alacant, i tenint en compte que aquest estudi fa referència a l'atenció per part de les llevadores i infermeres, seria d'interès presentar-lo com a mètode d'avaluació de les intervencions infermeres fins al moment.

Amb la difusió d'aquest treball es poden cercar les fortaleeses i les mancances de l'atenció en SSIR en adolescents, tot i que com s'ha comentat, és necessària una revisió exhaustiva pel que fa a l'atenció a la població de rendes baixes, ja que actualment existeix molt poca referència a intervencions especialitzades en el tema.

6. Bibliografia

1. Organització Mundial de la Salut [Internet] Ginebra, 2020. [citat 10 de gener de 2020]. Recuperat de: https://www.who.int/topics/reproductive_health/es/
2. Organització Mundial de la Salut [Internet] Ginebra, 2020. [citat 15 de gener de 2020]. Recuperat de: https://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/es/
3. Agència de salut pública. *Informe FRESC 2012: 25 ANYS d'enquestes a adolescents escolaritzats de Barcelona*. [Internet Recuperat de: <https://www.aspb.cat/documents/informe-fresc-2012/>
4. Orcasita L.T , Mosquera J.A i Carrillo, T. *Autoconcepto, autoeficacia y conductas sexuales de riesgo en adolescentes*. Informes Psicológicos [Internet 2018 18(2), pp. 141-168 Recuperat de: <http://dx.doi.org/10.18566/infpsic.v18n2a08>
5. Arcaya MC, Arcaya AL, Subramanian SV. *Inequalities in health: definitions, concepts, and theories*. Glob Health Action. Pan American Journal of Public Health [Internet 2015;8:27106. Recuperat de: <http://dx.doi.org/10.3402/gha.v8.27106>
6. Obregón Gutiérrez N. *Desigualdades en el acceso a los Programas Preventivos en Salud Sexual y Reproductiva. Análisis en el área de Sabadell*. [tesi Barcelona: Universitat de Barcelona; 2014. 298 pàg. Recuperat de: <http://hdl.handle.net/10803/133404>
7. Alarcão V, Stefanovska-Petkovska M, Virgolino A, Santos O, Ribeiro S, Costa A, et al. *Fertility, Migration and Acculturation (FEMINA): a research protocol for studying intersectional sexual and reproductive health inequalities*. *Reprod Health* 16, 140 (2019). Recuperat de: <https://doi.org/10.1186/s12978-019-0795-5>
8. Aristizábal Hoyos G, Blanco Borjas D, Sánchez Ramos A, Ostiguín Meléndez R. *El modelo de promoción de la salud de Nola Pender. Una reflexión en torno a su comprensión*. Scielo [Internet] 2011; 8 (4). Recuperat de: http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1665-70632011000400003

9. Soriano-Ayala E, González-Jiménez A.J , Soriano-Ferrer M. Educación para la salud sexual. Del enamoramiento al aborto. Un estudio cualitativo con adolescentes españoles e inmigrantes. Perfiles educativos [Internet 2014; 36 (144). Recuperat de: <https://doi.org/10.22201/iisue.24486167e.2014.144.46016>
10. Institut d'Estadística de Catalunya [Internet] Catalunya; 2018. [citat el 28 de març de 2020]. Recuperat de: <https://idescat.cat/paae/2018/050306>
11. PubMed [Internet 2019 [citat el 2 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>
12. Trueba-Gómez R, Estrada-Lorenzo JM. *La base de datos PubMed y la búsqueda de información científica*. Elsevier [Internet 2010; 11 (2). Recuperat de: 10.1016/j.semreu.2010.02.005
13. CINAHL Complete [Internet 2020 [citat el 10 de març de 2020] Recuperat de: <https://www.ebsco.com/e/latam/productos-y-servicios/base-de-datos-para-investigacion/cinahl-complete>
14. Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació [Internet Barcelona; 2014 [citat el 10 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://crai.ub.edu/es/recursos-de-informacion/cercabib>
15. Cuiden. Base de datos de Enfermería. [Internet 2010 [citat el 2 de febrer de 2020] Recuperat de: <http://www.bsalud.es/profesionales/bbdd-y-otros-recursos/recursos/cuiden-base-de-datos-de-enfermeria>
16. Organización Panamericana de la Salud. Biblioteca Virtual en Salud. [Internet Amèrica Llatina;1998 [citat el 10 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://bvsalud.org/es/acerca/>
17. Fundación Lilly. MEDES [Internet 2020 [citat el 12 de febrer de 2020] Recuperat de: <https://medes.com/Public/Home.aspx>
18. Silva Í, De Sousa F, Da Silva M, Da Silva T i Leite J. *O pensamento complexo subsidiando estratégias de cuidados para a prevenção das dst/aids na adolescência*. Texto e Contexto Enferm. 2015; 24 (3): 859-866. Recuperat de: 10.1590/0104-07072015003000014
19. Tena A, García Hernández D, Blázquez Gómez C, Blanco P, Tierz Bartolomé N, Fernández San Martín M. *Evaluación pre-post intervención de los conocimientos de infecciones de transmisión sexual en adolescentes*. Metas Enferm. 2019; 22 (1): 5-13. Recuperat de:

doi.org/10.35667/MetasEnf.2019.22.1003081348

20. Hernández López L. *Intervenciones de enfermería en la educación sexual en adolescentes: una revisión de la literatura*. [TFG] Alacant: Universitat d'Alacant 2019. 31 pàg. Recuperat de: hdl.handle.net/10045/92848
21. Candido Garcia Leal C, De oliveira Fonseca Machado M, Camargo Quialheiro de Oliveira L, dos Santos Monteiro J, Moraes Leite A, Gomes-Sponholz F. *Práctica de enfermeras en la promoción de la lactancia materna de adolescentes brasileñas*. Ciencia y enfermería. 2016; 22 (3): 97-106. Recuperat de: [10.4067/S0717-95532016000300097](http://dx.doi.org/10.4067/S0717-95532016000300097)
22. Jonas K, Reddy P, van den Borne B, Sewpaul R, Nyembezi A, Naidoo P, et al. *Predictors of nurses' and midwives' intentions to provide maternal and child healthcare services to adolescents in South Africa* BMC Health Serv Res. 2016; 16 (1): 1-10. Recuperat de: [10.1186/s12913-016-1901-9](http://dx.doi.org/10.1186/s12913-016-1901-9)
23. Govender D, Naidoo S i Taylor M. *Nurses' perception of the multidisciplinary team approach of care for adolescent mothers and their children in Ugu, KwaZulu-Nata*. Afr J Prim Health Care Fam Med. 2019; 11(1). Recuperat de: [10.4102/phcfm.v11i1.1936](http://dx.doi.org/10.4102/phcfm.v11i1.1936)
24. Tapia-Martínez H, Jiménez-Mendoza A i Pérez-Cabrera. *Consejería en Salud Sexual y Reproductiva, estrategia educativa de enfermería para reducir riesgos en adolescentes embarazadas*. Rev Enferm. 2019; 27 (1): 23-32. Recuperat de: <https://pesquisa.bvsalud.org/enfermeria/resource/es/biblio-996123>
25. Elizabeth Dickson E i Lobo M. *Critical caring theory and public health nursing advocacy for comprehensive sexual health education*. Public Health Nurs. 2018; 35 (1): 78-94. Recuperat de: [10.1111/phn.12369](http://dx.doi.org/10.1111/phn.12369)
26. Luces Lago A.M, Porto Esteiro M, Mosquera Pan L, Tizón Bouza E. Una manera diferente de abordar la sexualidad, la contracepción y la prevención de infecciones de transmisión sexual desde la escuela en la Costa da Morte. Enferm. glob. 2015; 14 (39): 137-154. Recuperat de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5149568>
27. Simmonds K, Hewitt C, Aztlan E i Skinner E. *Pathways to Competence in Sexual and Reproductive Health Care for Advanced Practice Nurses*. J Obstet Gynecol Neonatal Nurs. 2017; 46 (5): 168-179. Recuperat de: [10.1016/j.jogn.2017.02.007](http://dx.doi.org/10.1016/j.jogn.2017.02.007)

28. Cabanillas de Oyagüe J. *Enfermería y la salud sexual en la adolescencia* [TFG] Alacant: Universitat d'Alacant. 2018. 29 pàg. Recuperat de: hdl.handle.net/10045/76477
29. Aranda K, Coleman L, Sherriff N, Cocking C, Zeeman L, Cunningham L. *Listening for commissioning: A participatory study exploring young people's experiences, views and preferences of school-based sexual health and school nursing*. J Clin Nurs. 2018; 27 (1-2): 375-385. Recuperat de: [10.1111/jocn.13936](https://doi.org/10.1111/jocn.13936)
30. Dutra Sehnem G, Tarasuk Trein Crespo B, Mendes Lipinski J, Cammarano Ribeiro A, Antunes Wilhelm L, Arboit J. *Saúde sexual e reprodutiva dos adolescentes: percepções dos profissionais em enfermagem*. Av Enferm. 2019; 37 (3). Recuperat de: doi.org/10.15446/av.enferm.v37n3.78933